

SPIS TREŚCI

Przedmowa	5
Rozdział I. Dzieje i metodologia historii farmacji	11
I. Kształtowanie się historii farmacji jako dyscypliny naukowej	11
1. Historiografia	11
2. Muzealnictwo	12
3. Towarzystwa i zjazdy	14
4. Dydaktyka	18
II. Rozwój i stan badań nad historią farmacji w Polsce	18
1. Okres pionierski	18
2. Okres Drugiej Rzeczypospolitej	21
3. Historia farmacji w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej	22
a. Powstanie ośrodków naukowo-dydaktycznych i naukowo-dokumentacyjnych	22
b. Działalność kooperacyjna	26
c. Dorobek historiograficzny	28
III. Przedmiot i zadania historii farmacji	30
1. Pojęcie „farmacja“ i zakres historii farmacji	30
2. Problem periodyzacji	35
3. Metodologia, znaczenie i funkcje poznawcze	40
4. Kierunki i perspektywy dalszego rozwoju historii farmacji w Polsce	44
Rozdział II. Główne kierunki rozwoju nauki o leku	47
I. Okres lekoznawstwa antycznego	47
1. Biologiczna i społeczna ewolucja człowieka	47
2. Lekoznawstwo w zaraniu czasów historycznych	50
a. Babilon	50
b. Egipt	53
3. Rozkwit nauk medycznych w starożytności	60
a. Pierwotna medycyna grecka i związana z nią mitologia	60
b. Początki lecznictwa świeckiego	63
c. Hipokrates i „Corpus Hippocraticum“	65
d. Wybitni farmakobotaniczy wśród rhizotomów	68
e. Szkoła aleksandryjska	68
f. Początki toksykologii	70
4. Lecznictwo i lekoznawstwo w Rzymie	72
a. Wpływy greckie	72
b. Encyklopedyści	75
c. Nauka Galena	78
II. Okres dominacji nauki Galena	84
1. Charakterystyka okresu	84
2. Wcześni spadkobiercy Galena	86
3. Znaczenie i wkład nauki arabskiej	86
4. Kształtowanie się nauki europejskiej	93

a. Szkoła Salerneńska	93
b. Powstanie pierwszych uniwersytetów; geneza nowych prądów w nauce i sztuce	94
c. Początki nauki polskiej	99
5. Alchemia i jej rola w rozwoju nauki o leku	104
III. Okres leku analitycznego	110
1. Paracelsus i paracelsyzm	110
2. Rozwój jatrochemii i wystąpienie Roberta Boyle'a	113
3. Teoria flogistonowa i początki nowoczesnej chemii	117
4. Złoty wiek aptekarstwa	120
5. Odkrycie alkaloidów i rozwój fitochemii	126
6. Rozwój nauk farmaceutycznych w Polsce	129
a. Charakterystyczne cechy rozwoju farmacji polskiej	129
b. Ośrodek krakowski	130
c. Ośrodek wileński	135
d. Ośrodek warszawski	138
e. Działalność farmaceutów poza ośrodkami uniwersyteckimi	144
IV. Okres współczesny	147
1. U źródeł współczesności	147
2. Narkotyki i antyseptyki	149
3. Powstanie bakteriologii i rozwój chemioterapii	152
4. Wielki tryumf w zwalczaniu chorób zakaźnych	153
5. Synteza organiczna jako źródło nowych leków	156
6. Główne kierunki poszukiwań	159
7. Polskie badania nad lekami	161
a. Lata kryzysu	161
b. Okres 1918—1939	163
c. Rozwój badań po roku 1945	164
Rozdział III. Powstanie i rozwój aptekarstwa	168
I. Apteki i farmaceuci w perspektywie historycznej	168
II. Powstanie zawodu aptekarskiego i legalizacja aptek jako placówek sanitarnych	172
1. Farmacja klasztorna	174
2. Apteki — kramy świeckie	175
3. Edykt Fryderyka II	176
4. Aptekarstwo na dworach królewskich i książęcych	179
III. Dynamika rozwoju aptekarstwa w Polsce w okresie od XIII do XVIII wieku	181
1. Etymologia słownictwa farmaceutycznego	181
2. Apteki klasztorne	182
3. Śląskie apteki publiczne (XIII w.)	183
4. Aptekarze publiczni i królewscy	184
5. Pozycja naukowa i społeczna aptekarzy w XVI i XVII wieku	189
6. Projekty reorganizacji służby zdrowia w okresie Oświecenia	193
IV. Ustrój aptekarstwa w XIX wieku	196
1. Służba zdrowia w Księstwie Warszawskim	196
2. Pierwsza ustawa dla aptek obowiązująca na obszarze Królestwa Kongresowego	198
3. Ustawa aptekarska z 1844 roku	201
V. Apteki współczesne	204

1. Ustawy farmaceutyczne w okresie międzywojennym	204
2. Organizacja służby zdrowia w pierwszym dziesięcioleciu PRL	206
a. Ustawa o przejściu aptek na własność państwa	207
b. Ustawa o aptekach	209
c. Ustawa o środkach farmaceutycznych i odurzających oraz artykułach sanitarnych	211
d. Ustawa o zniesieniu Izb Aptekarskich	213
e. Apteki społeczne	214
3. Dyskusja nad współczesnym stanem farmacji zawodowej	215
VI. Kodeksy leków	217
1. Antidotaria i farmakopee	217
a. Antidotaria i dispensatoria	218
b. Farmakopee miejskie	220
c. Farmakopee państwowe	222
d. Farmakopea międzynarodowa i europejska	223
2. Farmakopee polskie	225
Rozdział IV. Ewolucja nauczania farmaceutycznego i rozwój akademickich ośrodków naukowych	230
I. Kształcenie zawodowe i walka o akademicką rangę farmacji w Europie	230
II. Współczesne wyższe szkolnictwo farmaceutyczne w niektórych krajach	242
III. Nauczanie farmacji w Polsce	250
1. Periodyzacja	250
2. Zawodowo-universytecki system szkolnictwa (ustawy i rozporządzenia w latach 1783—1861)	253
3. Dyskusja nad reformą studiów na przełomie XIX i XX wieku	261
4. Organizacja studiów w latach 1915—1939	265
5. Ośrodki uniwersyteckie (do 1939 r.)	269
a. Kraków	269
Powstanie i działalność katedry farmacji i materii medycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim (1783—1857) oraz wykłady nauk farmaceutycznych w latach 1858—1919	269
Studium Farmaceutyczne przy Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (w latach 1920—1939)	272
b. Wilno	275
Nauczanie farmacji w latach 1784—1842	275
Oddział Farmaceutyczny przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Stefana Batorego w latach 1920—1939	277
c. Warszawa	277
Wydział Akademicko-Lekarski (1809—1817)	277
Królewski Uniwersytet Warszawski (1817—1831)	280
Szkola Farmaceutyczna (1840—1857)	282
Cesarsko-Królewska Akademia Medyko-Chirurgiczna (1857—1862)	283
Szkola Główna Warszawska (1862—1869)	285
Cesarski Uniwersytet Warszawski (1869—1914)	286
Uniwersytet Warszawski w latach 1915—1939, powstanie pierwszego Wydziału Farmaceutycznego	288
d. Lwów	291

Studia farmaceutyczne przy Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego (1853—1924)	291
e. Poznań	293
Studium i Oddział Farmaceutyczny przy Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego (w latach 1919—1939)	293
6. Ocena poziomu organizacji wyższego szkolnictwa w latach 1783—1939	295
7. Tajne nauczanie w okresie okupacji	297
8. Organizacja studiów w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej	298
9. Współczesny program studiów	300
10. Główne tendencje zmian w systemie kształcenia farmaceutów na świecie	312
Rozdział V. Przemysł farmaceutyczny	314
I. Przemysłowa produkcja leków dawniej i współcześnie	314
II. Przemysł farmaceutyczny w Polsce	319
1. Zjednoczenie Polskiego Przemysłu Farmaceutycznego „Polfa“	320
2. Przemysł zielarski „Herbapol“	329
3. Spółdzielczy przemysł farmaceutyczny	330
Rozdział VI. Polskie stowarzyszenia i czasopisma farmaceutyczne	331
I. Przynależność cechowa aptekarzy	331
II. Organizacje zawodowo-naukowe w XIX wieku	333
1. Pierwsze naukowe stowarzyszenie farmaceutyczne w Wilnie	333
2. Towarzystwo Aptekarskie we Lwowie	338
3. Warszawskie Towarzystwo Farmaceutyczne	341
4. Towarzystwo Młodzieży Aptekarskiej	342
5. „Unitas“ i „Kronika Farmaceutyczna“	343
6. Towarzystwo „Farmacja“ i jego organ prasowy	344
III. Organizacje aptekarskie i farmaceutyczne w XX wieku	345
1. Związki zawodowe — organizacja i cele	345
2. Akademickie Towarzystwo Farmaceutyczne „Lechia“	348
3. Naukowe tradycje Polskiego Powszechnego Towarzystwa Farmaceutycznego	348
4. Towarzystwo Przyjaciół Wydziałów i Oddziałów Farmaceutycznych przy Uniwersytetach w Polsce	349
5. Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne i „Farmacja Polska“	350
Rozdział VII. Kultura farmaceutyczna — integracja elementów nauki, sztuki i techniki	353
I. Dziedzictwo intelektualne współczesnej farmacji	353
II. Rola dawnych aptek jako ośrodków badawczych	356
III. „Officina sanitatis“ — źródło inspiracji literackiej i artystycznej	362
1. Działalność literacka	362
2. Sztuka farmaceutyczna oraz motywy aptekarskie w malarstwie i muzyce	370
Rozdział VIII. Farmaceuci w walkach o wyzwolenie narodowe i społeczne	375
I. Działalność narodowo-wyzwoleńcza	375
II. Walki klasowe, działalność strajkowa i rewolucyjna	382
Tablice chronologiczne	387
Krótki słownik biograficzny	402
Piśmiennictwo	424
Skorowidz nazwisk	449